

Del 5 Kommunbeslut VA-plan Åland

Brändö kommun

Byggnadstekniska nämnden 19.6.2025 § 44

En VA-plan för Åland 2025–2040 har tagits fram av Ålands vatten. Planen skall godkännas av kommunerna för att sedan behandlas av landskapsregeringen. VA-planen inriktar sig på att säkerställa tillgång till rent vatten och att få ett gemensamt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen i planering och beslut inom VA-sektorn.

Kommunteknikerns förslag: VA-planen för Åland 2025–2040 godkänns. Ärendet förs vidare till kommunstyrelsen.

Beslut: Byggnadstekniska nämnden godkänner planen, men påpekar att VA-lösningar kan vara mer kostsamma i skärgården än på fasta Åland och det bör tas i beaktande. Ärendet förs till kommunstyrelsen.

Bilagor VA-plan Åland 2025–2040

Kommunstyrelsen 13.8.2025 § 84

Kommundirektörens förslag

Enligt nämndens förslag.

Beslut Enligt förslag.

Kommunfullmäktige 28.8.2025 § 37 VA-plan Åland

Kommunstyrelsens förslag

Beslut: Enligt förslag

Eckerö kommun

Kommunstyrelse 03.12.2024 § 309

Ålands Vatten Ab inkom den 09.10.2024 med en begäran (bilaga A) via VA samarbetet om utlåtande över VA-plan Åland 2025–2040 med fokus på VA-policy och VA-åtgärdsplan.

Utlåtandet ska senast skickas den 05.12.2024. För samtliga handlingar hänvisas till Ålands Vattens hemsida: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>. Byggnadstekniska nämnden (BTN) har inte behandlat ärendet och har inget mer sammanträde innan remisstiden går ut. Kommundirektören har dock bett vikarierande kommuntekniker om en beredning.

Nuvarande VA-Plan (Vatten- och Avloppsområden) godkändes 2018 av Ålands Landskapsregering. Sedan dess fanns flera projekt inom områden vatten och avlopp på Åland och samtliga kommuner och även andra aktörer (såsom vattenverk och sakkunniga externa experter) har deltagit i samarbete för att utforma framtida strategier och kartlägga behovet. Som det övergripande målet står i VA-Planen: "Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer." Utöver detta ska VA -plan 2025–2040 fungera som ett måldokument för hela Åland och ska även ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Som huvudman och projektledare fungerade från början Ålands Vatten.

VA-planen är uppdelad i fyra delar:

1. Vatten- och avloppspolicyn (VA-policyn) syftar till att beskriva strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. Den utgör därmed underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor för VA-huvudmännen, kommunerna och landskapsregeringen. VA-policyn tillsammans med VA-översikten utgör grunden för utformning av VA-åtgärdsplanen.
2. VA-åtgärdsplan 2024–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att ska vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.
3. VA-översikten beskriver nuläget gällande vatten och avlopp på Åland. För att få en översikt av VA-situationen så har uppgifter samlats in för avloppsvatten, dricksvatten, dagvatten, enskilda avlopp, enskild vattenförsörjning, ekonomi, vatten- och reningsverk. Det finns dock brister i det insamlade materialet så det kan konstateras att översikten inte är helt komplett, men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag.
4. VA-prognos 2050 utgör en del av VA-plan 2025 och har tagits fram av aktörer inom VA på Åland. Under de senaste åren har händelser i vår omvärld påverkat såväl de ekonomiska förutsättningarna som de tekniska leveranskedjor som vatten- och avloppsbranschen (VA) är beroende av. Samtidigt har nya krav i till exempel EU-direktiv tillkommit eller uppdaterats vilken höjer den leveransnivå som VA-försörjningen har att förhålla sig till. Det finns också utmaningar med att den infrastruktur vi har idag inte förnyas i en takt som motsvarar behoven.

Vikarierande kommunteknikerns förordar: att kommunstyrelsen anser att de viktigaste åtgärderna inom VA-området utifrån Eckerö kommuns synvinkel är följande:

- Kommunal VA-Plan, på basen av gemensamma regler och villkor som harmoniseras mellan kommunerna.
- Definiering av verksamhetsområden, i samband med digitaliseringsprocessen och förnyande av gällande avtalstexter för nyanslutningar.
- Inläckage i avloppsledningar, minska läckage i samband med förnyande och utbyggnad av avlopps nätet och pumpstationerna.
- Intensifierad läcksökning dricksvattenledningar, i samband med installation av digitala vattenmätare och digitalisering av fakturering och läckagesökningsfunktioner.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen ger utlåtande till Ålands Vatten Ab enligt beredningen ovan. Beslutet delges även till byggnadstekniska nämnden för kännedom.

Beslut: Förslaget godkänns med tillägget att kommunstyrelsen även anser att de viktigaste åtgärderna inom VA-området utifrån Eckerö kommuns synvinkel kompletteras med följande:

- en avloppsledning från Eckerö till ett framtida centralt reningsverk.
- en parallell vattenledning från Hammarland till Eckerö.

Kommunstyrelsen 24.06.2025 § 143

Bilaga. VA-plan 2025–2040

Kommunstyrelsen behandlade detta ärende den 03.12.2024 i §309, då ett utlåtande över VA-planens remissversion lämnades enligt kommunteknikerns beredning, med tillägg enligt beslutet. Remisstiden har därefter löpt ut, inkomna synpunkter har bearbetats av

projektgruppen och styrgruppen för VA-samarbetet har godkänt den färdiga VA-planen den 15.05.2025. Planen har nu översänts till kommunerna för godkännande före vidare behandling hos Ålands landskapsregering. Kommunernas beslut önskas senast 30.09.2025.

Planens fyra delar, inklusive kompletterande presentationer i kortform, återfinns på Ålands Vattens webbplats: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>

Med hänsyn till att kommunteknikern deltagit i VA-samarbetets styrgrupp samt att byggnadstekniska nämnden hittills inte behandlat den slutliga planen föreslås att ärendet remitteras till byggnadstekniska nämnden för genomgång och utlåtande. Eftersom VA-planen utgör ett gemensamt måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunens framtida VA-handlingsprogram och investeringar bedömer kommundirektören att frågan är av strategisk betydelse för kommunen. Det kan därför vara motiverat att det slutliga ställningstagandet görs av kommunfullmäktige. Efter nämndens behandling återkommer ärendet i så fall till kommunstyrelsen för fortsatt beredning inför behandlingen i fullmäktige. Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen beslutar att remittera ärendet till byggnadstekniska nämnden för utlåtande.

Beslut: Godkänns enligt förslag.

Byggnadstekniska nämnden 25.08.2025 § 93

Den nya VA-planen är nu slutresultat efter 2 års beredningstid där VA-samarbetets arbetsgrupp (där tjänstemän från samtliga deltagande kommuner ingår) i samband med externa experter och under ledning av Ålands Vatten har tagit fram en långtidsplan för säker och hållbar hantering av vatten- och avloppsfrågor på Åland. Efter remisstiden gått ut i våras inarbetades innehållet av de 17 inlämnade remisser och den slutliga versionen godkändes av styrgruppen i VA-samarbetet den 15 maj 2025. Planens fyra delar, inklusive kompletterande presentationer i kortform, återfinns på Ålands Vattens webbplats: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>. Eftersom remisser och andra synpunkter har inarbetats i den nuvarande slutversionen och det arbete som gjordes under projektiden har varit betydligt anser tjänstemannen att förslaget skulle godkännas och VA-planen skickas vidare till landskapsregeringen för hantering.

Kommunteknikerns förslag: Byggnadstekniska nämnden förordar VA-planen och lämnar ärendets vidarebehandling över till kommunstyrelsen.

Beslut: Enligt förslag.

Kommunstyrelse 10.09.2025 § 184

Bilagor: VA-plan 2025–2040

Planens fyra delar, inklusive kompletterande presentationer i kortform, återfinns på Ålands Vattens webbplats: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>. Planen har översänts till kommunerna för godkännande före vidare behandling hos Ålands landskapsregering. Kommunernas beslut önskades senast 30.09.2025.

Byggnadstekniska nämnden förordar VA-planen. Eckerö kommun har efter begäran fått förlängd svarstid till och med den 06.10.2025.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna VA-plan 2025–2040.

Beslut: Godkänns enligt förslag.

Kommunfullmäktige 02.10.2025 § 55

Bilagor: VA-plan 2025–2040

Kommunstyrelsens förslag: Kommunfullmäktige beslutar att godkänna VA-plan 2025–2040.

Beslut: Godkänns enligt förslag.

Finströms kommun

Kommunstyrelsen 27.8.2025 §81

Finströms kommunaltekniska 20.11.2024 §117

Bilaga Synpunkter VA-plan

Ålands landskapsregering samt Ålands vatten har tagit fram ett utkast för VA-plan för Åland. Kommuner och branschbolag inbjuds till remiss. Remisstid är fram till 5.12.2024. Allt material kan läsas på denna sida: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040> VA -plan 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA - handlings- och åtgärdsplaner. Övergripande målet är: "Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer." Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar:

Del 1. VA- policy

Del 2. VA- åtgärdsplan 2025–2040

Del 3. VA-översikt

Del 4. VA- prognos 2050

VA-policy beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen. VA-prognos 2050 är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland. VA-planen är om den används på rätt sätt ett bra måldokument för att beskriva kommande utmaningar och möjligheter. VA-planen hjälper också till att skapa liknande strategier, avgiftsgrunder och verksamhetsutveckling mellan kommunerna och att skapa en gemensam målbild för att möta framtida krav inom området. Allt detta och den ökade samverkan det ger är positivt för VA-verksamhetsområdet som helhet. VA-planen är idag, och bör framledes vara ett vägledande dokument på vilket prognoser kan byggas och verksamhetsutveckling styras sam en informationsgrund för kommande lagstiftningsändringar. Mer specifika synpunkter framkommer i bilagan.

VD:s förslag: Bolaget ger som utlåtande bilagan med synpunkter. Ärendet delges även Finströms kommunstyrelse för möjlighet till ytterligare utlåtanden.

Beslut: Beslut enligt förslag

Finströms kommunaltekniska 11.8.2025 §1214

FKTAB § 1214 / 11.8.2025 Gällande version hittas på: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>. Generellt kan konstateras att kommunaltekniskas/kommunens synpunkter i stort har beaktats, undantaget följande punkt: VA-åtgärdsplan: Punkt 4.3, framtagande av generalplan för vattenskyddsområden. VD:s förslag: Bolaget omfattar VA-planen för Åland ur bolagets perspektiv men belyser för kommunen att ambitionen att planlägga vattenskyddsområden riskerar bli väsentligt resurskrävande med dagens lagstiftning kring generalplaner. Fortsättningsvis bedöms en förrättningsprocess likt den som gjordes för Ålands vattens vattentäkter på 80-talet vara en rättvisare process för markägaren och även belasta organisationernas resurser mer rättvist om det är fastställande av bestämmelser kring vattenskydd man vill åstadkomma.

Beslut: Beslut enligt förslag.

Finströms kommunaltekniska har haft upp VA-planen för behandling. Bolaget omfattar i innehållet i planen till den del det påverkar bolagets verksamhet, men de har särskilt anmärkt på en punkt inför kommunstyrelsen. I VA-åtgärdsplanen punkt 4.3 finns en skrivelse om att generalplanera vattenskyddsområden. Detta kan lätt misstolkas till att generalplanering är mest lämpat för att skydda vattenskyddsområden men det är inte ändamålsenligt sett till de inskränkningar som vattenskyddsområden innebär. Fortsättningsvis bedöms en förrättningsprocess likt den som gjordes för Ålands vattens vattentäkter på 80-talet vara en rättvisare process för markägaren och även belasta organisationernas resurser mer rättvist om det är fastställande av bestämmelser kring vattenskydd man vill åstadkomma, och då bör detta vara målet i åtgärdsplanen. Det är inte heller ändamålsenligt att sätta upp en generalplan enbart för att uppmärksamma vattenskyddsbestämmelser, bestämmelser som redan bör vara delgivna via en vattenskyddsdom och då också inskrivna i samtliga fastighetsregisterutdrag. En generalplanering som är ändamålsenlig sett till syftet med instrumentet riskerar hämma utvecklingen på området (då minsta motståndets väg generellt innebär att man fastslår all markanvändning att vara statisk såsom den är idag) samt att planprocessen är otroligt resurskrävande både tidsmässigt och ekonomiskt.

Kommundirektörens förslag: kommun omfattar VA-planen om punkten under rubrik 4.3 i VA-åtgärdsplanen om generalplanering av vattenskyddsområden antingen stryks eller ersätts med en punkt om att vattenskyddsområden ska fastställas genom vattenskyddslagstiftningens förrättningsförfaranden.

Beslut: Beslut enligt förslag.

Föglö kommun

Byggnadstekniska nämnden 23.6.2025 §56

Ålands Vatten Ab är huvudman för VA-samarbetet och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-plan Åland. VA-planen har varit ut på remiss till berörda under tiden oktober 2024 – februari 2025. Kommunen avgav sitt remissvar den 16.12.2024, BTN: § 107. Styrgruppen för VA-samarbetet har godkänt den framtagna planen den 15 maj 2025 varefter den skickas till kommunerna för beslut/godkännande. VA-samarbetet önskar kommunens beslut senast den 30 september 2025. Därefter skickas VA-planen till Ålands landskapsregering för behandling. VA-plan Åland i nedanstående länk. VA plan 2025–2040 | Ålands Vatten

Kommunteknikerns förslag: Byggnads- och tekniska nämnden föreslår att den framtagna VA-plan Åland 2025 – 2040 kan omfattas av kommunen. Ärendet överförs till kommunstyrelsen för vidare behandling.

Beslut: Godkänns.

Kommunstyrelsen 26.8.2025 §98

Konstateras att kommuntekniker Hans-Kristian Skaag ingår i styrgruppen för VA-samarbetet som också fungerat som styrgrupp för arbetet med VA-planen. Sålunda har Föglö kommuns synpunkter kunnat beaktas i beredningen av planen.

Kommundirektörens förslag: Byggnads- och tekniska nämndens förslag godkänns, dvs VA-plan Åland 2025–2040 omfattas av kommunen i föreliggande form. Kommunstyrelsen önskar dock gällande finansiering av speciellt VA-nät och reningsverk påpekande följande; Avgifterna skall täcka kostnaderna och det är bra och självklart, men för att kunna erhålla en väl utbyggd VA-

täckning med optimala lösningar framför kommunstyrelsen att landskapet Åland borde återinföra möjligheten att erhålla stöd för utbyggnader av VA-nät och reningsverk för att undvika stora skillnader i avgifter över Åland. Budgetmomentet för investeringsbidrag i landskapets budget har nu varit noll under många år och leder till att nödvändiga avloppsutbyggnader och reningsverksutbyggnader inte genomförs pga. avsaknaden av ekonomiska möjligheter för speciellt de mindre kommunerna. Skulle vara en stor miljöförbättrande åtgärd (speciellt gäller det avloppsutbyggnader) som nu stannat av helt då det inte går att finansiera utan orimliga avgifter för brukarna. Slutligen framför kommunstyrelsen också att det bör övervägas om inte det bästa för Åland vore ett landskapstäckande bolag som handhar hela VA-verksamheten på Åland.

Beslut: Godkänns.

Geta

Tjänsteinnehavarbeslut § 2 / 2026/Kommundirektör 26.1.2026 /10/2026

Ålands vatten Ab begär kommunernas utlåtande över ett förslag till VA plan för åren 2025–2040. Målet med en VA-plan är att säkerställa tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för nuvarande och kommande generationer. VA-planen skall vara ett gemensamt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen i deras planering och beslut inom VA-sektorn. Dessutom är avsikten att möjliggöra samordning och samarbete mellan olika aktörer för att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda.

Beslut: Geta kommun har tagit del av planen och besluter att meddela Ålands Vatten och styrgruppen att för kommunens del kan planen omfattas.

Hammarlands kommun

Kommunstyrelsen 3.6.2025 §146

Ålands vatten Ab har lämnat ett förslag till VA plan för åren 2025–2040 för behandling i kommunen. Styrgruppen för VA-samarbetet ser fram emot att kommunernas beslut är tagna senast den 30.09.25. Därefter sänds planen till Ålands landskapsregering för behandling. (Bilaga 3, 03.06.25, § 146) Målet med en VA-plan är att säkerställa tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för nuvarande och kommande generationer. VA-planen skall vara ett gemensamt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen i deras planering och beslut inom VA-sektorn. Dessutom är avsikten att möjliggöra samordning och samarbete mellan olika aktörer för att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen besluter att begära utlåtande i ärendet från byggnadstekniska nämnden. Byggnadstekniska nämndens utlåtande bör vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 15.08.25.

Beslut. Kommunstyrelsen godkänner förslaget.

Byggnadstekniska nämnden 13.8.2025 §74

Kommunteknikerns förslag: Kommunens tekniska tjänstemän har varit med och tagit fram VA-planen inom ramen för Styrgruppen för VA- samarbetet. VA- planen åskådliggör VA sektorns struktur, uppskattade framtida åtgärdsbehov och ekonomiska åtgärder. Detta är ett bra redskap för både politiker och VA- planerar när beslut skall fattas för kommande åtgärder i VA- infrastrukturen. Föreslår att nämnden omfattar VA- planens olika delar i sin helhet.

Beslut: BTN utlåtande: Enligt kommunteknikerns förslag.

Kommunstyrelsen 2.9.2025 §205

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen omfattar byggnadstekniska nämndens förslag med följande komplettering. Den föreslagna planen är mycket fragmenterad och då den innehåller så många målsättningar att det uppstår en risk för att det blir svårt att prioritera vad som skall göras först. Kommunen konstaterar att det på många ställen i åtgärdsplanen anges lagstiftning. Kommunen har tidigare påpekat att gällande va-lagstiftning är synnerligen föråldrad och att en av de första åtgärderna borde vara en modernisering av hela lagstiftningen inom området. Kommunen förespråkar att planen vid nästa revidering förkortas och förenklas.

Beslut: Kommunstyrelsen godkänner förslaget.

Jomala kommun

Kommunstyrelsen 25.11.2024 § 244

Jomala kommun har enligt beslut KST § 306/17.12.2018 ingått samarbetsavtal för VA-sektorn på Åland med Ålands Vatten Ab som huvudman. VA-samarbetet har utarbetat ett förslag till VA-plan för åren 2025–2040. Den 9.10 har VA-samarbetet begärt in ett utlåtande över planen, utlåtandet ska vara projektledaren tillhanda senast den 5.12. VA-planen hittas på Ålands Vattens Ab hemsida (<https://www.vatten.ax/va-samarbetet/vaplan-2025-2040>).

VA-planen är uppdelad i fyra delar:

Del 1. VA-policy - De strategiska vägvalen för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland

Del 2. VA-åtgärdsplan 2025–2040 - Måldokument för hela Åland som ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner

Del 3. VA-översikt - Nuläget inom VA-sektorn på Åland

Del 4. VA-prognos 2050 - Branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland

Kommunens tekniska chef har deltagit i framtagandet av VA-planen. Kommunens VA-ingenjör har tagit del av planen och ställer sig positiv till VA-planen och dess prioriteringsbilagor. Planen är aningen svårläst och upprepande, man måste läsa den med fler fönster öppna för att läsa samma punkter på de olika delarna av planen samtidigt för att få en någorlunda bra uppfattning, dock skiljer sig VA-översikten i rubriksättning (underrubriker). Prioriteringsbilagorna möjliggör en enklare översikt av kommunens kommande prioriteringsområden i planen.

Kommunens VA-ingenjör anser att VA-planens Introduktion och läsanvisning bör vara mer som ett "huvuddokument" som beskriver delarnas innehåll, läsanvisning, innehåller "ordlista" och lagstiftning som gäller. Del 2 Åtgärdsplan bör förtydligas om den lagstiftning som beskrivs under punkterna är redan gällande lagstiftning som skall uppdateras eller om det skall stiftas ny lag.

Kommunens byggnämnd har behandlat VA-planen den 30.10.2024 och konstaterat att man ej har några tillägg.

Tekniska chefen: Kommunstyrelsen tecknar VA-planen till kännedom samt beslutar att vidarefördela utlåtandet ovan till Ålands Vatten Ab.

Tekniska chefen är inkallad som sakkunnig.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen tecknar VA-planen till kännedom samt beslutar att vidareförmedla utlåtandet ovan till Ålands Vatten Ab.

Beslut: Kommundirektörens förslag godkänns.

Kommunstyrelsen 26.8.2025 § 128

Styrgruppen för VA samarbetet har den 23.5.2025 inkommit med en anhållan från samarbetskommunerna att godkänna den VA-plan som utarbetats. VA-Planen finns, liksom under remissrundan, tillgänglig på Ålands vattens hemsida, <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>.

VA-planen har under hösten 2024 varit ute på remiss hos kommunerna varpå styrgruppen har hörsammat de inkomna synpunkterna och reviderat planen där behov ansetts föreligga. Dokumenten är omfattande och var och en av beslutsfattare bör avsätta tillräckligt med tid för att läsa igenom underlaget. Att dokumenten är omfattande grundar sig i att även åtgärdsbehoven inom VA-sektorn är omfattande. Åtgärdsbehovet grundar sig inte enbart i ett föråldrat ledningsnät utan även av att nya miljökrav som succesivt träder i kraft framtvingar åtgärdsbehov, samtidigt är den åländska lagstiftningen även den föråldrad och står inte alltid i parallellitet till dagens krav och förväntningar.

VA-planen ses som behövlig och förhoppningsvis kan även en uppdaterad lagstiftning och gemensamma styrdokument leda till ett bättre samarbete över kommungränserna. Ett bättre samarbete bedöms vara det bästa sättet att på sikt hålla ner kostnaderna för abonnenterna.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen beslutar att godkänna VA-planen.

Anders Ekström föreslår att VA-planen godkänns, dock med tillägget att Jomala kommunstyrelse önskar se en komplettering med en kostnadsanalys av de förslag som nämns i del 2 VA Åtgärdsplan 2025–2040. Det gäller specifikt de åtgärder som berör VAverk eller kommuner. Ekströms förslag vinner enhälligt understöd.

Beslut: VA-planen godkänns med tillägget att Jomala kommunstyrelse önskar se en komplettering med en kostnadsanalys av de förslag som nämns i del 2 VA Åtgärdsplan 2025–2040. Det gäller specifikt de åtgärder som berör VA-verk eller kommuner.

Kumlinge

Byggnadstekniska nämnden § 79/16.12.2025

VA-plan Åland 2025–2040 är en strategisk och övergripande plan som syftar till att säkerställa tillgången till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för hela Åland, både nu och på lång sikt. Planen fungerar som ett gemensamt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen och omfattar bland annat följande centrala delar: - VA -policy: Strategiska mål för en hållbar och klimatanpassad VA-sektor, med fokus på miljöskydd, ekonomisk hållbarhet, digitalisering och beredskap. -Åtgärdsplan 2025–2040: 176 åtgärder som rör lagstiftning, organisation, digitalisering, hållbar ekonomi, planering, dagvatten, enskilda av/opp m.m. Flera åtgärder betonar samarbete mellan kommuner och stöd för gemensamhetsanläggningar och enskilda avloppslösningar. -VA-översikt (nulägesanalys):

Beskriver dagens utmaningar, t.ex. brist på reservvatten, gamla enskilda avlopp, kapacitetsproblem vid reningsverk och behov av bättre klimat- och dagvattenhantering. För skärgården nämns särskilt risk för loka miljöpåverkan från enskilda avlopp. - VA-prognos 2050: Bedömer framtida behov, där stora investeringar, samordning mellan kommuner, digitalisering och kompetensförsörjning lyfts som avgörande för ett hållbart VA-system. Kumlinge kommun har en unik situation jämfört med flera andra åländska kommuner, då vi inte har ett kommunalt VA-nät för hushållen. Vatten- och avloppsförsörjningen baseras i stället nästan uteslutande på enskilda avloppslösningar och enskilda eller lokala vattenförsörjningssystem.

Bilaga 2.

Föredragandes förslag: Kumlinge kommun konstaterar att VA. Plan Åland 2025–2040 ger ett viktigt övergripande ramverk för hela landskapet, men att flera centrala delar av planen inte är direkt tillämpliga för Kumlinge då vi saknar kommunalt VA-nät. Kommunens behov ligger främst på områdena: - stöd och vägledning, arbetet med enskilda avlopp, samordning vid miljöskydd och vattentäcksfrågor, -utveckling av beredskap för nöd- och reservvatten samt informationsmaterial anpassat för glesbygd och skärgård. Kommunen ställer sig i huvudsak positiv till planen men framhäver att prioriteringar och resurser bör anpassas efter skärgårdens ö-speciella förutsättningar, där kommunala distributionsnät inte finns och inte heller är planerade. Kommunen bör framföra att skärgårdens förutsättningar måste beaktas vid den fortsatta implementeringen av VA -planen.

Diskussion

Beslut: Enligt förslag.

Kommunstyrelsen §11/ 13.1.2026

Ålands Vatten AB har begärt kommunernas godkännande angående förslag till VA-plan för Åland.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen omfattar byggnadstekniska nämndens utlåtande.

Diskussion

Beslut: Kommunstyrelsen omfattar byggnadstekniska nämndens utlåtande med följande tillägg: - utveckling av beredskap för nöd- och reservvatten. Kommunen har under året ett Leader-projekt 2026 "Vatten värt".

Kökars kommun

Byggnadstekniska nämnden 22.9.2025 §77

Styrgruppen för VA-samarbete har lämnat in VA-plan för godkännande av kommunen innan planen sänds till landskapsregeringen. Planen är ett bra verktyg vid planering och utveckling av kommunernas VA-försörjning med bra fokuspunkter så som hållbar utveckling, både för miljö och ekonomi, strukturering för rättvis behandling i VA-anslutningar och kommunöverskridande samarbeten. Eventuella kostnader som uppkommer till följd av implementering av VA-planen täcks av kommunens bruksavgifter på VA.

Förslag till beslut: BTN omfattar förslaget till VA-Plan och sänder ärendet vidare till styrelsen med rekommendation att planen godkänns.

Beslut: Enligt förslag

Kommunstyrelsen 14.10.2025 § 96

KD förslag: Kökar kommun har tagit del av VA-Plan Åland 2025–2040 och antecknar planen till kännedom. Kommunen konstaterar att dokumentet är ett strategiskt ramverk utan direkt lagstöd och att kostnadsfördelning samt de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna är oklara. En för kommunerna reglerande VA-plan med bindande åtgärder kan inte antas innan lagstöd finns genom lagstiftning som tydligt reglerar ansvar och befogenheten, samt kostnadsöversikt och fördelningsprinciper är klagjordade och transparenta. Kökar kommun anser att dessa förutsättningar är nödvändiga för att säkerställa rättssäkerhet och ekonomisk hållbarhet innan planen kan antas som styrande dokument.

KS beslut: Enligt kommundirektörens förslag. VA-Plan Åland 2025–2040 antecknas till kännedom

Lemlands kommun

Byggnadstekniska nämnden 21.8.2025 §83

VA -plan 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Övergripande målet är: *"Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer."*

Ålands Vatten är huvudman för VA-samarbetet och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-plan Åland. Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar:

- Del 1. VA-policy
- Del 2. VA-åtgärdsplan 2025–2040
- Del 3. VA-översikt
- Del 4. VA-prognos 2050

VA-policy beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen. VA-prognos 2050 är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland. Den nya VA-planen riktar fokus mot ett tätare samarbete mellan kommunerna. Att gemensamt se till att skydda vattentäkter och göra invånare mer medvetna om sitt vatten och hur man kan minska förbrukningen av dricksvatten. Genom ändrad lagstiftning kan man även se till att flera blir anslutna till kommunalt avlopp och därmed få bättre kontroll på det renade avloppsvattnet. Under år 2024 var hela VA-planen utskickad för utlåtande till kommunerna. Nu har VA-samarbetets styrgrupp tittat igenom de synpunkter som kom in och i maj år 2025 godkände styrgruppen VA-planen. Nu är nästa steg att kommunerna godkänner VA-plan för Åland 2025–2040. Efter det ska VA-plan för Åland 2025–2040 till Landskapsregeringen för behandling. Mer om VA-planen finns att läsa på nätet <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040> Två sammanfattningar finns som bilaga i ärendet.

Tekniska chefens förslag: Nämnden beslutar att omfatta VA-plan för Åland 2025–2040 och skickar ärendet vidare för behandling i kommunstyrelsen.

Beslut: Nämnden omfattade tekniska chefens beslutsförslag med tillägget att man ska sträva till att maximera EU- och LR-bidrag vid investeringar i VA-projekt.

Kommunstyrelsen 9.9.2025 §142

Ålands Vatten har översänt förslag till VA-plan för åren 2025–2040 till kommunen för godkännande. Planen är resultatet av ett omfattande arbete som pågått under 2023–2024 med remissförfarande hösten 2024-vintern 2025. Kommunstyrelsen gav sitt utlåtande över planförslaget den 12.11.2024 (§ 255). Efter remissbehandling och justeringar godkändes planen av VA-samarbetets styrgrupp den 15.5.2025. Nästa steg är att kommunerna tar ställning till planen innan den skickas vidare till Ålands landskapsregering för behandling. Planen består av fyra delar:

- VA-policy, som beskriver de strategiska vägvalen för en hållbar VA-sektor (Del 1).
- VA-åtgärdsplan 2025–2040, som är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas handlings- och åtgärdsplaner inom VA. Åtgärdsplanen innehåller 176 konkreta åtgärder fördelade på olika teman, med prioritet, ansvar och tidsplan (Del 2).
- VA-översikt, som redovisar nuläget för VA på Åland, med kapacitet, utmaningar och brister (Del 3).
- VA-prognos 2050, som bedömer framtida kostnader, investeringar och behov i ljuset av klimatförändringar och befolkningstillväxt (Del 4).

Planens övergripande mål är ett hållbart VA-system som tillgodoser dagens behov och samtidigt säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer.

VA-planen är ett måldokument. Den är riktgivande och inte juridiskt bindande, men fungerar som ett gemensamt strategiskt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen. Ett kommunalt godkännande innebär därför att vi ställer oss bakom den gemensamma inriktningen för VA-utvecklingen på Åland, även om varje kommun fattar sina egna beslut om genomförande och finansiering.

För kommunen innebär planen i praktiken tre saker. För det första ska kommunen ta fram en egen VA-handlings- och åtgärdsplan som bygger på den gemensamma ramen men anpassas till lokala förutsättningar. För det andra förväntas kommunen genomföra åtgärder som uttryckligen riktas till kommunerna. Det gäller bland annat inventering av inläckage i avloppsnätet, förbättrad vattenmätning och digitalisering samt tillsyn av enskilda avlopp. För det tredje behöver kommunen planera för resurser i budgeten då investeringar i förnyelse av ledningsnät, pumpstationer och dagvattenlösningar på sikt kommer att bli nödvändiga.

I VA-planen lyfts organisationen av VA-verksamheten som en central framtidsfråga. Kommunerna ansvarar i dag för VA på olika sätt, men planen pekar på behovet av större enheter och ökad samordning för att klara framtida krav på investeringar, kompetensförsörjning och beredskap. Ett gemensamt VA-bolag är en möjlig modell som kan ge stordriftsfördelar, säkrare kompetensförsörjning och mer långsiktig ekonomisk hållbarhet. I åtgärdsplanen framhålls också samarbete och gemensamma lösningar som en förutsättning för en kostnadseffektiv VA-sektor.

Planen pekar också i övrigt på behovet av tätare samarbete mellan kommunerna. Vattentäkter ska skyddas gemensamt, invånarnas medvetenhet om vattenförbrukning ska öka och fler fastigheter bör på sikt anslutas till kommunalt avlopp. För invånarna innebär detta bland annat

tryggare tillgång till vatten, bättre avloppshantering och ökad klimatanpassning, men också att VA-avgifter sannolikt behöver justeras i takt med att investeringar genomförs.

Byggnadstekniska nämnden har i sitt beslut § 83/21.8.2025 omfattat VA-planen och samtidigt betonat vikten av att man vid investeringar i VA-projekt ska sträva efter att maximera möjligheterna till EU- och landskapsstöd.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen beslutar att föreslå för fullmäktige att omfatta VA-plan för Åland 2025–2040. Kommunstyrelsen understryker vikten av att Ålands Vatten och kommunerna gemensamt, vid investeringar i VA-projekt, aktivt ska sträva efter att maximera möjligheterna till extern finansiering såsom EU-medel och stöd från Ålands landskapsregering
Beslut: Kommunstyrelsen beslöt enhälligt att omfatta kommundirektörens förslag.

Kommunfullmäktige 1.10.2025 §57

Beslut: Kommunfullmäktige beslöt enhälligt att omfatta kommunstyrelsens förslag.

Lumparlands kommun

Kommunstyrelsen 17.9.2025 §103

VA -plan 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA-handlings- och åtgärdsplaner. Övergripande målet är: "Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer." Ålands Vatten är huvudman för VA-samarbetet och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-plan Åland. Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar:

- Del 1. VA-policy
- Del 2. VA-åtgärdsplan 2025–2040
- Del 3. VA-översikt
- Del 4. VA-prognos 2050

VA-policy beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget) tillsammans med VA-policyn utformar VA- åtgärdsplanen. VA-prognos 2050 är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland. Den nya VA-planen riktar fokus mot ett tätare samarbete mellan kommunerna. Att gemensamt se till att skydda vattentäkter och göra invånare mer medvetna om sitt vatten och hur man kan minska förbrukningen av dricksvatten. Genom ändrad lagstiftning kan man även se till att flera blir anslutna till kommunalt avlopp och därmed få bättre kontroll på det renade avloppsvattnet. Under år 2024 var hela VA-planen utskickad för utlåtande till kommunerna. Nu har VA-samarbetets styrgrupp tittat igenom de synpunkter som kom in och i maj år 2025 godkände styrgruppen VA-planen. Nu är nästa steg att kommunerna godkänner VA-plan för Åland 2025–2040. Efter det ska planen till Landskapsregeringen för behandling. VA-planen och mer information om VA-planen finns att läsa på nätet <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>. Sammanfattningar av VA-planen, enligt bilaga.

Kommundirektörens förslag Kommunstyrelsen beslutar godkänna VA-plan för Åland 2025–2040

Beslut: Kommundirektörens förslag godkändes enhälligt.

Mariehamns stad

Stadsmiljönämnden 13.10.2025 §57

Driftchefens beredning: VA-frågorna är kommunal behörighet och hanteras i staden av olika organ. Kommande både strategiska och mer detaljerade beslut behöva beredas och godkännas av behörigt organ. VA-planen fungerar som ett vägledande dokument inför kommande enskilda detaljbeslut.

VA-funktionen utgör en grundläggande kommunal service och är en central del av samhällsbyggandet. I Mariehamns stad är VA organiserat som en egen enhet inom stadsmiljösektorn, med självständig ekonomi och förvaltning. Enheten arbetar nära tillsammans med planering, markanvändning samt gator och parker, vilket möjliggör en integrerad och effektiv hantering av stadens infrastruktur.

VA-verksamheten är ekonomiskt självbärande genom avgifter och har i dagsläget tillräckliga resurser för att upprätthålla en god service. Även om utbytestakten för ledningsnätet är långsam, bedöms den som tillräcklig för nuvarande behov. Samarbetet med anslutna kommuner kring Lotsbroverket fungerar väl, och staden är öppen för att sälja reningstjänster till fler kommuner framöver.

På Åland som helhet finns ett behov av ökat fokus på VA-frågor och en utveckling av lagstiftningen. VA-lösningarna är ofta kostsamma, med många huvudmän och ett utspritt ledningsnät. Ur ett funktionellt perspektiv vore det logiskt att överväga en gemensam VA-enhet för hela Åland, även om detta kräver noggrann analys av kopplingarna till kommunal planering, beslutanderätt och kostnadsfördelning.

Genomgående i VA-planen betonas behovet av samarbete för att harmonisera regler och principer över hela Åland. Detta kan påverka Mariehamn, men staden ligger redan långt fram inom samtliga relevanta områden. Det är därför rimligt att anta att övriga kommuner i högre grad kommer att behöva anpassa sina regelverk och principer till Mariehamns nivå, snarare än tvärtom.

Staden har tidigare utrett bolagisering av VA-verksamheten, men valt att inte gå vidare. Framtida organisationsutredningar kan dock komma att inkludera VA-funktionen. Det är av strategisk och miljömässig betydelse att staden behåller beslutanderätten över Lotsbroverket.

Vid en eventuell utredning om en gemensam VA-organisation är det avgörande att tydliggöra relationen till kommunal planering, särskilt vad gäller prioriteringar, tidsplaner och ansvarsfördelning. När nuvarande avtal med anslutna kommuner utformades diskuterades alternativa organisationsformer, och staden har tydligt uttryckt att framtida modeller bör bygga på försäljning av tjänster.

VA-frågorna är kommunal behörighet och hanteras i staden av olika organ. Kommande både strategiska och mer detaljerade beslut behöver beredas och godkännas av behörigt organ. VA-planen fungerar som ett vägledande dokument inför kommande enskilda detaljbeslut.

Kommentarer till VA plan och policy:

VA-planen är mycket ambitiös och innehåller ett stort antal åtgärder som ska genomföras inom en relativt kort tidsram. För kommuner med stor VA-skuld innebär detta en betydande utmaning, både resursmässigt och ekonomiskt. För Mariehamns del är påverkan mindre, då vi redan har en

väl utbyggd och underhållen VA-sektor. Planens övergripande ambitioner ligger i linje med de mål och principer som staden redan arbetar efter.

Samtidigt väcker planen viktiga frågor om genomförbarhet. Finns det tillräckliga incitament (någon morot) för att kommunerna ska prioritera dessa investeringar? Finns det någon form av styrning eller sanktion (en piska) som säkerställer att åtgärderna faktiskt genomförs? Utan tydliga mekanismer för uppföljning, ansvarsfördelning och stöd riskerar planen att bli ett luftslott.

För att planen ska lyckas krävs en tydlig struktur för hur åtgärderna ska finansieras och följas upp. Det måste också finnas en förståelse för att olika kommuner har olika förutsättningar, och att samordning och stöd är avgörande. Mariehamn kan här spela en viktig roll som förebild och samarbetspartner, men det krävs att hela Åland mobiliserar gemensamt för att planen ska bli verklighet.

Revidering av VA plan för Åland från 2018

Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar: VA policy, VA åtgärdsplan, VA översikt och VA prognos 2050. Fokus i revideringen har legat på VA policy och åtgärdsplan. Det övergripande målet är "Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer."

VA policyn syftar till att beskriva strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. Den utgör därmed underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor för VA-huvudmännen, kommunerna och landskapsregeringen. VA-policyn tillsammans med VA-översikten utgör grunden förutformning av VA-åtgärdsplanen. VA -åtgärdsplan 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA -handlings- och åtgärdsplaner. Åtgärdsplan är en planering av olika typer av handlingar (åtgärder) som man planerar att vara genomförda under en viss tidsperiod. Syftet är också att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska genomföras och vem som ansvarar för genomförandet.

Punktnummereringen i policyn och åtgärdsplanen är direkt kopplad, vilket innebär att varje punkt i policyn har en motsvarande åtgärd i åtgärdsplanen.

DEL1. VA - Policy

Direkt påverkande/Störst påverkan på staden:

1.1 VA- sektorn ska arbeta aktivt för att kretsloppsanpassa sina VA system och uppkomma restprodukter utifrån konceptet cirkulär ekonomi. Kommentar: Denna punkt förutsätter ett utökat samarbete mellan kommunerna. Eftersom befintliga samarbetsavtal gäller till år 2036, kan det vid oenighet dröja ända till dess innan nya avtal kan omförhandlas.

1.5 Renat avloppsvatten ska vara möjligt att användas till bevattning. Kommentar: För Lotsbroverkets del handlar det om en total mängd på cirka 2,5–3 miljoner kubikmeter renat avloppsvatten per år. Att möjliggöra användning av hela denna volym som bevattningsvatten skulle kräva betydande investeringar i ytterligare rening och infrastruktur. Det är dock möjligt att framtida myndighetskrav på rening av läkemedelsrester och mikroplaster kan bidra till att sådan teknik utvecklas och blir mer kostnadseffektiv. Detta skulle i sin tur kunna göra det enklare att genomföra investeringar för att återvinna avloppsvatten hela vägen till bevattningsändamål. En sådan utveckling skulle skapa nya möjligheter för Lotsbroverket att bidra till hållbar vattenanvändning.

2.1 Hela VA sektorn på Åland skall aktivt samarbeta. Kommentar: Mariehamn har idag en välfungerade VA organisation och samarbetar redan kring Ålands Vatten, Lotsbroverket, VA samordning osv. Utökat samarbete kunde ske genom att VA verket säljer tjänster till mindre kommuner alternativt att VA verket ingår i en större gemensam åländsk organisation. Det finns viss kompetensbrist samt en konkurrenssituation mellan de olika kommunerna om arbetskraften. Stora pensionsavgångar är på kommande på VA verket med start nästa år och under 5-10 år framöver.

9.7 Skyfallsberedskap motsvarande minst 100-årsregn ska eftersträvas i dagvattensystem. Kommentar: Åtgärdsplanens punkt 9.7 stipulerar beredskap för minst 50-årsregn vilket kunde vara en tillräcklig ambition.

DEL2. VA åtgärdsplan 2025–2040

Kommentarer och förslag till ändringar

1.1 VA-Sektorn ska arbeta aktivt för att kretsloppsanpassa sina VA -system och uppkomma restprodukter utifrån konceptet cirkulär ekonomi. Kommentar: REVAQ certifiering innebär att Lotsbroverket måste få kontroll över vad som släpps ut redan vid källan för att kunna garantera innehållet i avloppsslammet. Det finns idag svårigheter att följa upp vad som släpps ut i andra kommuner än Mariehamn då storförbrukare och industrier avtalar med mottagande kommun och inte Lotsbroverket.

Inget förslag till ändring i VA åtgärdsplan

2.1 Samtliga aktörer inom VA-sektorn ska aktivt samarbeta och söka kostnadseffektiva VA-lösningar. Kommentar: Ambitionen att samtliga aktörer inom VA-sektorn ska samarbeta aktivt och söka kostnadseffektiva lösningar är god och något som Mariehamns stad ställer sig bakom. Vad gäller åtgärden att utreda ett gemensamt VA-bolag för Åland bör stadens koncernkommittés tidigare utlåtande beaktas. I detta framhölls att Mariehamns stad ser ett värde i en gemensam, enhetlig och tekniskt välfungerande VA-infrastruktur på Åland. Samtidigt uttryckte staden en önskan att, med hänvisning till redan väl utbyggd och fungerande infrastruktur, fortsatt hantera vatten- och avloppsfrågorna i egen regi. I detta sammanhang bör staden också ställa sig frågan vilka konkreta fördelar ett eventuellt deltagande i ett gemensamt VA-bolag skulle innebära för Mariehamn. En sådan analys bör inkludera aspekter som kostnadseffektivitet, styrning, miljönytta, teknisk samordning och påverkan på stadens självbestämmande inom VA-området. Inget förslag till ändring i VA åtgärdsplan.

6.1.3 Det ska finnas kapacitet för att täcka reningsbehovet av avloppsvatten idag och i framtiden. Kommentar: Vattenförbrukningen per personekvivalent (PE) minskar över tid, medan mängden näringsämnen och föroreningsparametrar per PE är relativt konstant. Om kapaciteten i Lotsbroverket bedöms utifrån m³ vatten, kan det ge intrycket av överkapacitet när antalet anslutna ökar utan motsvarande ökning i vattenförbrukning. Den faktiska belastningen – i form av BOD, kväve, fosfor och suspenderade ämnen – ökar dock i takt med antalet anslutna PE. Åtgärd: En reservkapacitet för befintliga avloppsreningsverk...: Indikator: Dagens kapacitet + 1 000 000m³/år Nytt förslag till Indikator: Dagens kapacitet + 10 000 PE.

6.1.6 Vid anslutning av andra än hushåll till allmän avloppsledning ska avloppsvattnets innehåll inte avvika näringsmässigt från avloppsvatten från normala hushåll. Kommentar: Det är problematiskt att industriavtal idag tecknas med den kommun där industrin är lokaliserad, eftersom Lotsbroverket därmed saknar direkt kontroll över vad som leds till verket. Detta

försvårar möjligheten till övervakning och provtagning, då det kräver samförstånd med berörd kommun. För att säkerställa bättre kontroll och spårbarhet kunde industrianslutningsavtal tecknas direkt med Lotsbroverket, medan själva överföringen av avloppsvatten fortsatt kan regleras genom avtal med kommunen. Inget förslag till ändring i VA åtgärdsplan.

9.1 Dagvatten sak ses som en estetisk, ekologisk och hydrologisk resurs. Öppna och gröna lösningar som synliggör dagvattenhanteringen ska anläggas när det är ekonomiskt, estetiskt och ekologiskt lämpligt. Åtgärd: Detaljplaner ska innehålla minst 20% gröna eller blåa ytor.

Kommentar: Planläggningsenheten i Mariehamn säger: ”Det kunde vara mer fördelaktigt att zooma ut lite och skriva 20% av en stadsdel eller liknande. Om det ska gälla varje stadsplan kan det i vissa fall bli svårt att uppnå om själva stadsplaneområdet är begränsat till ett hamnområde eller liknande som har andra förutsättningar. Det vore också önskvärt med viss flexibilitet utifrån omgivningens karaktär. Finns det t.ex. ett större grönområde precis utanför stadsplaneområdet bör detta spela en roll”

Nytt förslag till Åtgärd: Minst 20 % gröna eller blåa ytor säkerställs på övergripande nivå inom planlagda områden, med flexibilitet utifrån omgivningens karaktär.

10.3 Skyddet av ÅV vattentäkter ska prioriteras eftersom de är utsedda för vattenförsörjningen i beredskapssyfte. Kommentar: Åtgärden säger att Ålands Vatten AB ska ha ansvaret gällande beredskap för vattenförsörjningen även i Mariehamn.

10.6 Vattenreningsverk och avloppsreningsverk ska ha tillgång till reservkraft. Kommentar: Åtgärdskravet om Euro5 måste ändras. Det är inte ändamålsenligt att tillämpa Euro 5-krav på reservkraftsmotorer. Dessa motorer används normalt endast sporadiskt, vilket innebär att avancerade utsläppsbegränsande system såsom SCR teknik (AdBlue) och dieselpartikelfilter inte bidrar till någon nämnvärd miljönytta. Tvärtom medför dessa system betydande tekniska utmaningar vid kortvarig drift, inklusive risk för igensättning och funktionsfel, vilket kan äventyra driftsäkerheten vid kritiska tillfällen. Maskiner som är intrimmade att köra på miljöbränsle med lång lagringstid kan i vissa fall vara omöjliga att köra på vanlig diesel om inte detta specificeras vid köp. Vidare innebär Euro 5-krav en kraftig kostnadsökning. Inköpspriset för motorer med Euro 5-specifikation är i genomsnitt cirka 30 % högre än för konventionella alternativ, och de medför dessutom avsevärt högre underhållskostnader.

Nytt förslag till Åtgärd: Reservkraft ska vara driftsäker och kunna köras både på miljöbränslen med lång hållbarhetstid samt vid en krissituation med bränslen som finns lättillgänglig lokalt.

10.7 Avloppspumpstationer vid känsliga recipienter ska ha tillgång till reservkraft. Se 10.6 för kommentar. Nytt förslag till Åtgärd: Reservkraft ska vara driftsäker och kunna köras både på miljöbränslen med lång hållbarhetstid samt bränslen som finns lättillgänglig lokalt.

Stadsmiljöchefens förslag: Nämnden konstaterar att VA-planen utgör ett vägledande dokument inför kommande enskilda detaljbeslut i de frågor som tas upp i planen. Nämnden föreslår inför stadsstyrelsen att VA-planen godkänns med de ändringsförslag som presenteras i beredningen. Beslut: Förslaget godkänns.

Stadsstyrelsen 6.11.2025 § 231

Kanslichefens beredning: Staden har den 23 maj 2025 erhållit ett brev med bifogade VA-plan för Åland. Av brevet framgår att VA-planen skickats för godkännande av kommuner. Styrgruppen för VA-samarbetet önskar gärna att kommunernas beslut är tagna senast 30.9.2025. Därefter

skickas VA-planen till Ålands landskapsregering för behandling. Staden har fått anstånd att lämna utlåtande till 7 november 2026. Brevet har skickats av VA-utvecklaren vid Ålands vatten, tillika koordinatör för VA-samarbetet. Av brevet framgår inte i vilket syfte VA-planen ska behandlas av Ålands landskapsregering. Driftschefen vid Lotsbroverket har inför stadsmiljönämnden gjort en grundlig genomgång av VA-planen och där analyserat och kommenterat planens olika delmoment. Planen motsvarar i stort stadens egna strategier och ambitioner på VA-området varför det i sig är oproblematiskt att omfatta planen. De åtgärder som listas i VA-planens åtgärdsplan förutsätter finansiering. Finansieringsansvaret ankommer på respektive huvudman. Det är positivt att en VA-utvecklare har kunnat agera som koordinatör för VA-samarbetet men i sammanhanget är det viktigt att särskilja kostnader så att det arbete som görs för eller med anledning av VA-planen och som inte direkt hänför sig till Ålands vattens egen verksamhet ska finansieras med andra medel än intäkter från bolagets vattenförsäljning. Planen lyfter frågan om ett gemensamt VA-bolag för Åland men lämnar inga förslag på området utöver att saken ska utredas. Staden har inga invändningar mot en utredning men framhåller liksom tidigare att även om staden ser ett värde i en gemensam, enhetlig och tekniskt välfungerande VA-infrastruktur behöver kostnadseffektivitet, styrning, miljönytta, teknisk samordning och påverkan på stadens självbestämmande inom VA-området utredas och en konkret nytta också för staden kunna påvisas för att ett gemensamt bolag ska vara motiverat också för staden. I sammanhanget konstateras att kommunstrukturen på Åland försvårar gemensamma lösningar på VA-området.

Stadsdirektörens förslag: Stadsstyrelsen omfattar VA-plan för Åland jämte ovanstående beredningar såsom vägledande inför kommande beslut inom VA-området. Stadsstyrelsens beslutet jämte de båda beredningarna översändes VA-samarbetets koordinatör till kännedom. Ärendet föreslås omedelbart justerat.

Beslut: Förslaget godkänns. Ärendet justeras omedelbart.

Saltviks kommun

Tekniska nämnden 30.0.2024 §55

Ålands vatten ger Saltviks kommun möjlighet att lämna synpunkter förslag till ny VA-plan för Åland 2025–2040. Ålands vatten är huvudman för VA-samarbetet på Åland och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-planen för Åland. VA-planen ska utgöra underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor. VA-översikten är inte komplett men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag och tillsammans med VA-policyn utformar den VA-åtgärdsplan. VA-åtgärdsplanen 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA handlings- och åtgärdsplaner. Syftet med VA-åtgärdsplanen är att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska verkställas och vem som ansvarar för genomförandet. Planen ska också underlätta för kommunerna att ta fram egna VA-åtgärdsplaner samt att underlätta att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda. VA-planen är uppdelad i 4 delar:

1. VA-policy
2. VA-åtgärdsplan
3. VA-prognos 2050
4. VA-översikt

Synpunkterna ska vara VA-projektets projektledare tillhanda senast 5 december 2024.

Kommuningenjörens förslag: Tekniska nämnden föreslår inför kommunstyrelsen att förslag till VA Plan Åland 2025–2040 omfattas

Tekniska nämndens beslut: Tekniska nämnden återremitterar ärendet och besluter bjuda in projektledaren och kommunstyrelsen, fullmäktige till ett informationstillfälle.

Tekniska nämnden 27.11.2024 §61

Projektledare Sofie Dahlsten från Ålands vatten presenterar förslag till VA-plan.

Kommuningenjörens förslag: Nämnden deltar i presentationen och diskuterar förslaget.

Tekniska nämnden förordar inför kommunstyrelsen att förslag till VA Plan Åland 2025–2040 omfattas.

Tekniska nämndens beslut: Enligt förslag.

Kommunstyrelsen 17.12.2024 §293

Ålands vatten ger Saltviks kommun möjlighet att lämna synpunkter på förslag till ny VA-plan för Åland 2025 - 2040. Ålands vatten är huvudman för VA-samarbetet på Åland och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-planen för Åland. VA-samarbetet består av Ålands Vatten och tolv kommuner, där Saltviks kommun är en. VA-samarbetet har i uppgift att arbeta övergripande och långsiktigt med Ålands vatten och avloppsutvecklingsbehov. Syftet med samarbetet är att säkerställa en hållbar dricksvattenförsörjning och avloppshantering. Målet är att förverkliga detta genom förvaltningsövergripande samarbete och visionär långsiktig planering. VA-planen ska utgöra underlag för kommande planering och beslut i VA-frågor. VA-översikten är inte komplett men ger en tillräcklig bild av hur situationen ser ut idag och tillsammans med VA-policyn utformar den VA-åtgärdsplan. VA-åtgärdsplanen 2024 - 2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA handlings- och åtgärdsplaner. Syftet med VA-åtgärdsplanen är att tydliggöra vad som ska genomföras, när det ska verkställas och vem som ansvarar för genomförandet. Planen ska också underlätta för kommunerna att ta fram egna VA-åtgärdsplaner samt att underlätta att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda. VA-planen är uppdelad i 4 delar:

1. VA-policy
2. VA-åtgärdsplan
3. VA-prognos 2050
4. VA-översikt

Tekniska nämnden bjöd inför sitt möte 27.11.2024 in kommunstyrelse och fullmäktige för att lyssna på projektledare Sofie Dahlsten från Ålands vatten när hon närmare presenterade förslag till VA-plan. Vid diskussion med projektledaren framkom att kommunstyrelsen kan lämna in synpunkterna efter sitt möte 17.12.2024.

Bilagor: VA-policy, VA-åtgärdsplan, VA-prognos 2050, VA-översikt och VA plan Åland (inkl. introduktion och läsanvisningar).

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen förordar i enlighet med tekniska nämndens beslut att förslag till VA Plan Åland 2025 – 2040 omfattas. Kommunstyrelsen tar i enlighet med tekniska nämndens förslag upp en diskussion om den framtida vatten- och avloppsförsörjningen.

Kommunstyrelsens beslut: Kommunstyrelsen beslöt att återremittera ärendet

Kommunstyrelsen 20.1.2025 §17

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen förordar i enlighet med tekniska nämndens beslut att förslag till VA Plan Åland 2025 – 2040 omfattas men framför nedanstående synpunkter. Gällande Del II VA-åtgärdsplan punkt 6.1.8 nämns att bostäder och fritidshus med enskilt avlopp inom allmänt VA-verksamhetsområde ska anslutas till det allmänna VA - nätet.

Åtgärdsrekommendationen föreslår en obligatorisk anslutning, med övergångsbestämmelse, tas in genom lagstiftning. Kommunstyrelsen framhåller vikten av att övergångsbestämmelsen tar i beaktande livslängden på de enskilda avloppen, så att kommuninvånare inte drabbas oskäligt av eventuell kommande lagstiftning. När avloppsnätet byggs ut baseras investeringskalkylen på att fastigheterna inom området ansluts. Om fastigheternas sen inte ansluts betyder det att kalkylen inte överensstämmer. Beräkningen av kalkylen behöver var uppgjord så att det inte spelar någon roll i anslutningsavgift om du ansluter i ett tidigt skede eller senare. Kostnaden för anslutning behöver vara likvärdig.

Kommunstyrelsens beslut: Kommunstyrelsen beslöt enligt förslag.

Kommunstyrelsen 16.6.2025 § 110

VA-utvecklare och koordinator för VA-samarbetet Sofie Dahlsten har sänt VA-plan Åland 2025 - 2040 för godkännande av kommuner. Styrgruppen för VA-samarbetet önskar gärna att kommunernas beslut är tagna senast 30.9.2025. Därefter skickas VA-planen till Ålands landskapsregering för behandling. I korthet innebär VA-plan Åland 2025 – 2040 följande:

- Att säkerställa tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för nuvarande och kommande generationer.
- Att ge ett gemensamt ramverk för kommuner, VA-huvudmän och landskapsregeringen i deras planering och beslut inom VA-sektorn.
- Att möjliggöra samordning och samarbete mellan olika aktörer för att uppnå målen i Ålands hållbarhetsagenda.

Planen med alla delar finns på Ålands Vattens hemsida: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040> På hemsidan finns också två presentationer (pdf): VA-plan i korthet samt VA-plan i korthet - effekter på invånare, näringsliv, politik och miljö. Bilagorna VA policy, VA åtgärdsplan, VA översikt, VA prognos, VA plan Åland 2025- 2040 i korthet, Effekter på invånare, näringsliv, politik och miljö och Instruktion och läsanvisningar bifogas kallelsen.

Kommundirektörens förslag: Kommunstyrelsen översänder VA-plan Åland 2025 – 2040 till tekniska nämnden för kännedom och eventuella synpunkter innan kommunstyrelsen slutligt godkänner den.

Kommunstyrelsens beslut: Gunnar Westling anmäler godkänt jäv. Kommunstyrelsen beslöt enligt förslag. Paragrafen justerades omedelbart.

Kommunstyrelsen 1.10.2025 § 169

Tekniska nämnden har inte lämnat några ytterligare synpunkter.

Kommundirektörens förslag: Förslag Kommunstyrelsen förordar i enlighet med tekniska nämndens beslut att förslag till VA Plan Åland 2025 – 2040 omfattas.

Kommunstyrelsens beslut: Gunnar Westling anmäler godkänt jäv. Kommunstyrelsen beslöt enligt förslag. Paragrafen justerades omedelbart.

Sottunga kommun

Kommunstyrelsen 15.10.2025 § 44

VA-plan

Ålands Vatten Ab har begärt kommunernas godkännande angående förslag till VA-plan för Åland. VA-planen, bilagor och presentationer finns på Ålands Vattens hemsida <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040>

Utlåtande skulle inlämnas inom september men kommunsekreteraren begärde förlängning, vilket beviljades till att inlämna i oktober.

Kommunsekreteraren har diskuterat ärendet med skärgårdskommunerna.

Det kan konstateras att det torde vara så att utlåtandet inte ska riktas till LR utan till Ålands Vatten och att det inte är kommunerna som ska ”godkänna” planen, utan det ska landskapsregeringen göra.

Planen är omfattande och det är rimligt att konstatera att kommunen inte motsätter sig att VA-planen kan godkännas, men betonar att åläggande enligt densamma inte bör kunna betraktas som bindande. Vilket i så fall kunde leda till att landskapsregeringen kommer att betrakta åläggande i planen såsom bindande gentemot kommunerna och förvänta sig att vi uppfyller den. Dyligt kan inte åläggas kommuner med mindre än att det regleras i lag och/eller förordning. Det kunde vara önskvärt att lagstiftningen i först hand ses över och därefter utarbeta en plan i samråd med kommunerna. I ett framtidsperspektiv kunde det vara en hållbar långsiktig lösning att arbeta för ett landskapstäckande bolag för såväl vatten som avlopp.

Kommunsekreterarens förslag: Kommunstyrelsen motsätter sig inte att VA-planen godkänns, men betonar att åläggande enligt densamma inte bör kunna betraktas som bindande. Ett landskapstäckande bolag för vatten och avlopp anses vara en hållbar lösning för framtiden.

Beslut: Enligt förslag

Sunds kommun

Byggnadstekniska nämnden 6.11.2025 § 85

Godkännande VA-Plan Åland 2025–2040.

VA -plan 2025–2040 är ett måldokument för hela Åland och ska ligga till grund för kommunernas VA -handlings- och åtgärdsplaner. Övergripande målet är: "Ett hållbart VA-system som ska tillfredsställa dagens behov samtidigt som det säkerställer tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppshantering för kommande generationer." Ålands Vatten är huvudman för VA-samarbetet och har fått i uppdrag av landskapsregeringen att uppdatera VA-plan Åland.

Strukturen för den nya planen innebär en plan i fyra delar:

- Del 1. VA- policy
- Del 2. VA- åtgärdsplan 2025–2040
- Del 3. VA-översikt
- Del 4. VA- prognos 2050

VA-policy beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen. VA-prognos 2050 är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland. När VA-planen var på remiss år 2024 påtalade man från Sund att: VA ska ses som en del av vår infrastruktur och liksom annan infrastruktur är det inte möjligt att denna verksamhet helt ska bära sina kostnader. Speciellt för kommunalt avlopp måste detta beaktas så taxorna inte blir orealistiskt höga, för detta får en direkt påverkan på miljön. I glesbygdsområden kommer man om taxorna är för höga att välja enskilda lösningar med sämre rening av avloppsvattnet än om det leds till ett stort centralt avloppsreningsverk. Samhällsfinansiering behöver kunna ske för större ombyggnader i avloppsreningsverk och vid utbyggnad av avloppsledningsnätets huvudledningar. Här måste även lagstiftande myndighet se till var EU:s direktiv ger för möjligheter till samhällsfinansiering av VA och inte tvärt om (skärpa regelverket ytterligare). Det är verksamhetsutövarna inom VA som själva ska sätta grunden för sina taxor då verksamhetsförutsättningarna skiljer sig en hel del i dagsläget (jämförelsevis Sund-Mariehamn). I ett långsiktigt perspektiv bör verksamheten för vatten och avlopp alternativt omstruktureras så den motsvarar den struktur som elförsörjningen har i dag. Även efter justeringar av VA-Planen saknas sådana skrivningar om samhällsfinansiering av avloppsvattnets huvudledningar och reningsverk som fordras för att taxorna ska kunna hållas på en rimlig och likvärdig nivå.

Retoriken i VA-Planens resonemang utgår från ett centralortsperspektiv där man samlar in mycket avloppsvatten från ett kompakt bebyggt område till skillnad vad som gäller i glesbygd där förhållandet är det motsatta.

Kommunteknikerns förslag: Skrivningar i VA-Planens kapitel 5 som avser offentlig finansiering omfattas inte i övrigt godkänns VA-Plan 2025–2040

Beslut: Förslaget godkändes

Vårdö kommun

Kommunstyrelsen 10.9.2025 § 91

VA-plan för Åland

Byggnadstekniska nämnden § 59 / 30.6.2025

VA-samarbetet på Åland har tagit fram förslag till VA-plan för Åland för godkännande av kommunerna. Kommunens svar skall vara Ålands Vatten (huvudman för VA-samarbetet) tillhanda senast 30 september 2025. I VA-samarbetet har inte Vårdö kommun deltagit förutom lämnade av grundläggande uppgifter och statistik.

Kommunteknikerns förslag: Framtagande av VA-plan för Åland har varit efterfrågad och i stort sett motsvarar den det efterfrågade. Det som finns med och som är viktigt men där det inte finns finansiering av få via Ålands Landskapsregerings budget i dagsläget är följande: VA-åtgärdsplan – 1.4 Ombyggnationer och flytt av pumpstationer 2025/2026. Då stöden till kommunerna för vatten- och avloppsutbyggnad har plockats bort borde det vara viktigt att dessa fastställs och eftersom tidsplanen är kort behöver det tillkomma 2025. Detta även för att kommunerna skall kunna förbereda detta inför kommande års budget.

Förslag att kommunstyrelsen med detta beaktat kan godkänna förslag för VA-plan för Åland.

Beslut: Ordföranden föreslog att ärendet bordläggs, förslaget fann understöd. Ärendet bordläggs till följande möte 18 augusti.

Byggnadstekniska nämnden § 62 / 18.8.2025

Kommunteknikerns förslag:

Nämnden har fått del av VA-planförslaget per länk via e-post den 7.8.2025 nämnden diskuterar förslaget till VA-plan och kompletterar då förslaget till utlåtande från 30.6.2025:

Framtagande av VA-plan för Åland har varit efterfrågad och i stort sett motsvarar den det efterfrågade. Det som finns med och som är viktigt men där det inte finns finansiering av få via Ålands Landskapsregerings budget i dagsläget är följande: VA-åtgärdsplan – 1.4 Ombyggnationer och flytt av pumpstationer 2025/2026. Då stöden till kommunerna för vatten- och avloppsutbyggnad har plockats bort borde det vara viktigt att dessa fastställs och eftersom tidsplanen är kort behöver det tillkomma 2025. Detta även för att kommunerna skall kunna förbereda detta inför kommande års budget.

Diskussion:

Generellt finns flertalet tvingande krav som kommer att innebära ökade kostnader för kommuner, näringsliv och privata konsumenter/abonnenter. Detta kan i många fall ändras till rekommendationer. Skydd av vattentäcker skall vara de områden som nyttjas för vattenuttag eller för reservvatten. Enligt Del 1 - 1.3 ska alla skyddsvärda vattenområden skyddas och då kan markägare och kringliggande verksamheter drabbas även kring andra sjöar mm som inte är i bruk för vattenuttag.

Renat avloppsvatten ska vara möjligt att använda som bevattningsvatten Enligt Del 1 –1.5. Om detta kommer från ett stort avloppsreningsverk skall det på något sätt distribueras till odlingar, samtidigt finns medicinrester som i dagsläget inte kan renas.

Att vattenuttag koncentreras är även nackdel då det i dagsläget finns både brunnar och mindre vattentäcker som används och kan nyttjas för reservvatten.

Beslut: Ledamot Lundell har tagit fram en sammanställning till utlåtande som kompletteras med punkterna i protokollet med diskussion – Bilaga 1. Ärendet till kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsen § 91/10.9.2025

VA-samarbetet på Åland har tagit fram förslag till VA-plan för Åland för godkännande av kommunerna. Förslag till VA-plan inkl bilagor: www.vatten.ax/va-samarbetet/va-plan-2025-2040 Byggnadstekniska nämnden har behandlat frågan (BTN § 62/18.8.2025) och avgett utlåtande enligt bilaga.

Kommundirektörens förslag

Kommunstyrelsen omfattar byggnadstekniska nämndens resonemang enligt ovan jämte bilaga och framför dem såsom kommunens synpunkter kring förslaget till VA-plan för Åland, med tillägget att mycket av det som planen avser att reglera utgör sådant som bara kan och därför även bör regleras i lag samt att VA-lagstiftningen borde uppdateras innan man går in för en långtgående VA-plan med föråldrad lagstiftning som grund. Vårdö kommun låter meddela att man inte motsätter sig att VA-planen kan godkännas, men betonar att ålägganden enligt densamma inte bör kunna betraktas som bindande.

Beslut: Enligt förslag med tillägg av vikten att värna fortsatt konkurrens bland vattenleverantörer.